

YTTRANDE

2019-01-31 Ärendenr:
NV-08000-18

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
103 33 Stockholm

Yttrande över remiss av betänkandet **Rätt att forska. Långsiktig reglering av forskningsdatabaser (SOU 2018:36)** (U2018/02557/F)

Sammanfattning

Naturvårdsverket anser att det är viktigt med integritet och skyddande av personuppgifter. Vi befarar dock att Forskningsdatautredningens förslag till forskningsdatabaslag och bestämmelser kring forskningssekretess medför negativa konsekvenser för transparens, innovation och den öppenhet som bör vara norm för myndigheternas hantering av data och information.

Vi saknar ett viktigt perspektiv i utredningens slutbetänkande. De kommande förändringarna av PSI-direktivet¹ gällande att inkludera offentligt finansierad forskningsdata i direktivet behandlas inte, vilket vi bedömer som nödvändigt i sammanhanget. Det pågår också två regeringsuppdrag från Finansdepartementet kring grunddata och delning av grunddata, som kommer att behandla samma områden som SOU 2018:36, dvs. informationsutbyte av (register)uppgifter, behörighet osv. Naturvårdsverket vill framhålla vikten av att dessa underlag beaktas i det fortsatta arbetet.

Naturvårdsverket bedömer att den föreslagna definitionen av begreppet forskningsdatabas kan tolkas mycket brett. Vi ställer oss frågande till om alla de myndighetsdatabaser som kan omfattas av definitionen ska betraktas som forskningsdatabaser. Om så inte är fallet behöver definitionen preciseras och snävas in så att begreppet inte feltolkas.

Vi konstaterar också att införandet av ny sekretess för databaser kan innebära att inte bara särskilda kategorier av personuppgifter, utan hela databaser som mestadels innehåller öppna uppgifter blir sekretessbelagda.

¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/proposal-revision-public-sector-information-psi-directive>

Naturvårdsverkets ställningstagande och skäl

Naturvårdsverket anser att normen för myndigheternas tillgängliggörande av information/data är öppenhet, men att data/information i de fall det förekommer sekretess/personuppgifter/upphovsrätt behöver bedömas om den kan tillgängliggöras eller ej.

SOU 2018:36 utgår från en typ av tillgängliggörande, tillgängliggörande av data mellan olika forskningsprojekt. För att kunna lägga fram lagstiftningsförslag som rör tillgängliggörande behöver de kommande förändringarna av PSI-direktivet tas i beaktande. EU-kommissionens tidigare förslag (april 2108) att inkludera offentligt finansierad forskningsdata i PSI-direktivet behandlas inte i utredningens slutbetänkande, vilket vi bedömer som nödvändigt.

Universitet och högskolor (förutom biblioteken) är idag undantagna ur PSI-lagen. De ändringar i direktivet som togs upp redan i kommissionens förslag borde dock medfört att utredningen på ett tydligare sätt tagit hänsyn till befintlig vägledning kring denna lag.

Europaparlamentet, rådet och kommissionen har i januari 2019 kommit överens om hur det omarbetade PSI-direktivet, om öppna data och vidareutnyttjande av information om från den offentliga sektorn, ska se ut.

Naturvårdsverkets syn på tillgängliggörande framgår i den vägledning² vi tagit fram, baserad på E-delegationens vägledning för Lag (2010:566) om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen (PSI-lagen). Denna förvaltas idag av Myndigheten för digital förvaltning, DIGG, på den nationella öppna data/PSI-portalerna. Den svenska PSI-lagen har sin grund i PSI-direktivet.

För närvarande pågår två olika regeringsuppdrag kring grunddata (med utgångspunkt i registerlagstiftning) och datadelning/informationsutbyte av grunddata. Generellt handlar dessa uppdrag om mycket som är parallellt till innehållet i SOU 2018:36, dvs. informationsutbyte av (register)uppgifter, behörighet osv. Vi vill framhålla vikten av att dessa underlag beaktas i det fortsatta arbetet.

Uppdragen, dvs. ”Säker och effektiv tillgång till grunddata” respektive ”Ett säkert och effektivt elektroniskt informationsutbyte inom den offentliga sektorn” samordnas av DIGG, på uppdrag av Finansdepartementet. Uppdragen ska slutredovisas 30 april respektive 15 augusti 2019.

8.7 Definitioner

8.7.1 Forskningsdatabas (s. 259.)

Utredningen föreslår att begreppet forskningsdatabas ska definieras i den föreslagna forskningsdatabaslagen. Med begreppet forskningsdatabas ska avses ”en databas (uppgiftssamling) med personuppgifter som samlas in från enskilda individer eller från andra källor och som är en nationell resurs för att

² <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Oppna-data/Strategi-for-miljodatahantering/>

tillhandahålla uppgifter till flera olika forskningsprojekt”. Definitionen kommer också att ha betydelse för tillämpningen av etikprövningslagen.

Naturvårdsverket konstaterar att förslaget till definition kan tolkas mycket brett. Formuleringen ”en databas (uppgiftssamling) med personuppgifter” kan tolkas som antingen en samling som enbart innehåller personuppgifter eller en samling av uppgifter som innehåller personuppgifter. Mycket av den information som t.ex. finns i olika myndighetsdatabaser är uppgiftssamlingar som innehåller personuppgifter. Dessa är av intresse för olika forskningsprojekt och är nationella resurser. Ett exempel på detta är t.ex. Artdataportalen med artobservationer från enskilda individer, och olika uppgiftsinsamlingar kring t.ex. utsläpp där verksamhetsutövare är enskilda firmor.

Naturvårdsverket ställer sig frågande till om alla de myndighetsdatabaser som kan omfattas av denna definition ska betraktas som forskningsdatabaser. Om så inte är fallet behöver definitionen preciseras och snävas in så att begreppet inte feltolkas.

8.8.5 En forskningsdatabas ska etikprövas (s. 271)

Utredningen föreslår att tillämpningsområdet för etikprövningslagen ska ändras, så att det också omfattar sådan forskning som innefattar behandling av personuppgifter i en forskningsdatabas. Forskningsdatabaser ska godkännas av Etikprövningsmyndigheten.

Utredningens förslag till reglering av forskningsdatabaser innebär att etikprövningslagen får ett vidare tillämpningsområde och ett antal nya bestämmelser. Etikprövning ska omfatta såväl själva forskningsdatabasen, som all forskning som ska utföras med hjälp av personuppgifter i den. För att forskningsdatabasen ska få lämna ut uppgifter till forskning, ska forskningsprojekten vara godkända genom etikprövning.

Naturvårdsverket bedömer att det även här blir en väldigt bred tillämpning, dels eftersom etikprövningen ska omfatta hela databasen som innehåller alla insamlade uppgifter och dels eftersom en personuppgift inte behöver vara känslig. Definitionen av en personuppgift framgår av artikel 4 i GDPR.

8.9.5 Forskningssekretess (s. 288)

Utredningen föreslår också att sekretess ska gälla hos en forskningshuvudman för uppgift om enskilda personliga och ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgifterna kan röjas, utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men.

Naturvårdsverket bedömer att införande av en ny sekretess för forskningsdatabaser kan innebära att inte bara särskilda kategorier av personuppgifter utan hela databaser som mestadels innehåller öppna uppgifter blir sekretessbelagda. Detta är negativt för öppenhet, transparens och innovation. Effekten blir direkt motsatt till att ha öppenhet som norm för myndigheternas hantering av data och information.

8.10.2 Organisatoriska åtgärder, 8.10.3 En organisatorisk enhet med ansvar för informationssäkerhet och personlig integritet, 8.10.4 Ett riskbaserat informationssäkerhetsarbete

Vi konstaterar också att myndighetsdatabaser redan omfattas av MSB:s föreskrifter, GDPR etc. vilket innebär att t.ex. förslagen i 8.10.2 Organisatoriska åtgärder (s. 296), 8.10.3 En organisatorisk enhet med ansvar för informationssäkerhet och personlig integritet (s. 298) och 8.10.4 Ett riskbaserat informationssäkerhetsarbete (s. 301) skulle innebära en dubbelreglering.

8.10.5 Intern tillgång till personuppgifter i en forskningsdatabas

Utredningen föreslår i avsnittet ett antal bestämmelser som reglerar intern tillgång till **personuppgifter** i forskningsdatabaser. Vi konstaterar att utredningens förslag behöver jämföras med diskussioner om ”eget utrymme”, t.ex. e-Sams rättsliga uttalande³.

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektören Björn Risinger.

Vid den slutliga handläggningen har i övrigt deltagit avdelningschefen Martin Eriksson, föredragande, enhetschef Gunilla Sallhed, handläggare Ulrika Domellöf-Mattsson och handläggare Katrin Nilsson Taylor.

Detta beslut har fattats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Björn Risinger

Martin Eriksson

Kopia till:
Miljö- och energidepartementet

³ Eget utrymme hos myndighet. e-Sam:s rättsliga uttalande 2017-11-22.